Pan PARKS (Protected Area Network of Parks*)* KORUNAN ALANLAR AĞI VE KAZDAĞLARI

Panparks (Protected Area Network of Parks) Protected Areas Network And Kazdagı Mountains

Yrd. Doç. Dr. Tülay AYAŞLIGİL
YTÜ MF ŞBPB Kentsel Planlama Bilim Dalı Beşiktaş, İstanbul
Peyzaj Mimarı / Plancısı *ayaslitu@yildiz.edu.tr*

Öz
Doğa koruma ve turizm sektörü tarafından desteklenen bir korunan alan sertifikalandırma sistemi olan Pan PARKS'lar, 'Korunan Alanlar Ağı' tanıtılacaktır. Tüm Avrupa Kıtası'nın doğal mirasını koruyarak gelecek nesillere bozulmadan ulaşmasını hedefleyen Pan PARKS'ın kuruluşu, amacı ve özellikleri hakkında bilgi verilecektir.
Pan PARKS'ların Habitat ve ziyaretçi yönetiminde önemi, sürdürülebilir turizm açısından turizm sektörü ile ortaklaşa çalışmada yeri; ulusal tanınmada rolü; özgür bir denetime katkısı; koruma amaçlı yeni projeleri hayata geçirmede sağladığı kolaylıklar; uzmanların yurt içi ve yurt dışı iletişimi sağlaması; doğayı şekillendirme, geliştirme ve yönetim standartlarının oluşturulmasına katkısı; kırsal alan insanının gelir ve iş olanağı yaratma fonksiyonu; şekillendirilen ve kontrollü bu alanların turizmi tetiklemede önemi; doğal hayatı korumak için bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları için önemi üzerinde durulacaktır.
Kaz Dağlarının Pan PARKS olarak potansiyeli çerçevesinde, Avrupa'nın korunan alanlar ağına dahil edilmesinin doğa koruma ve turizm açısından ülkemize kalkınmasındaki önemi ve yeri vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğa Koruma, Doğa Koruma ve Turizm, Korunan Alanlar Ağ

Abstract
Pan PARKS, "Protected Areas Network" that is a protected area certification system supported by nature protection and tourism sector will be introduced. The information related to the establishment, purpose and features of Pan PARKS that aims to protect and transfer the natural heritage of all European continent to the next generations will be given.
The importance of Pan PARKS in Habitat and visitor management, its place in the common work with the tourism sector for sustainable tourism; its role in national recognition; its contribution to a free inspection; the easiness it provides for implementing the new projects for protection purposes; the specialists' providing national and international communication; its contribution to forming nature shaping, protecting and management standards; the function of rural area people to create income and business opportunity; the importance of these shaped and controlled areas on triggering the tourism; awareness-raising and training work for protecting the natural life will be emphasized.
Within the framework of the potential of Kazdagı Mountains as Pan PARK, the importance and place of its being included in the protected areas network of Europe on development of our country for nature protection and tourism will be emphasized.

Key Words : Nature protection, Nature Protection and Tourism, Protected Areas Network

1. Giriş

Avrupa Kıtası, çeşitli ve eşi benzeri bulunmayan doğal habitatları, yaban hayatı alanları, inanılmaz güzellikteki doğal mirasa sahip olmakla birlikte, bütün dünyada çok büyük bir büyüme gösteren **doğaya dayalı turizm** ile bozulma ve yokolma tehdidi altında olduğunun farkına varmıştır. Doğa koruma organizasyonları, seyahat acenteleri, iş dünyası ve yerel ortaklar bir araya gelerek, bir Avrupa "Korunan Park Alanları Ağı" kurmaya çalışmaktadırlar.

2. PAN Parks'lar (*Protected Area Network of Parks)* Korunan Park Alanları Ağı

2.1. PAN Parks'ın Kuruluşu ve Tarihçesi

Pan Parks WWF Koruma Organizasyonu ile bir Hollanda emlak şirketi olan Molecaten'in ortaklığıyla 1997 yılında kurulmuştur, ilk PAN Parks'lar; Finlandiya, Polonya ve İsveç'tedir.

2.2. PAN Parks'ın Amacı

PAN Parks kuruluşunun amacı, Avrupa'nın yaban hayatı merkezlerinin yüksek seviyede korunmasını Avrupa'lıların da desteğini sağlamak yoluyla garantilemektir. Kısaca bu amaçlar

1- Korunan alanların doğa, hem de ziyaretçi yönetimi standartlarını yükseltmek,
2- Korunan alanlara doğa korumayla sürdürülebilir gelişme stratejilerini birleştirmede yardımcı olmak,
3- Doğa odaklı turizmi bir araç olarak kullanarak, korunan alanları finansal olarak geçerli kılmak,
4- Avrupa'nın korunan alanlarının tanıtımını artırmaktır.

PAN Parks, çeşitli katı kriterlere uymak zorunda olan korunan alanlar ve iş ortaklarına bağımsız bir inceleme sistemi uygulamakta, oluşturulan bu kriterler ile uluslararası yüksek standartlara olan uyumlarını göstermektir. PAN Parks kriterlerine uymak için parkların diğerlerinden farklı olarak yönetimlerini geliştirmeleri ve insan eli değmemiş "Yaban Hayatı Bölgeleri" oluşturmaları gerekmektedir. Korunan alanlar, yerel otoriteler ve doğa turizmi odaklı işletmeler arasındaki yeni ortaklıklar, bölgesel çıkar sahiplerinden oluşan yerel PAN Parks grubunun geliştirdiği turizm stratejisiyle yaratılmaktadır. PAN Parks'ların amacı:

- Yaban Hayatı Korunan Alanları'ndan oluşan bir Avrupa Ağı yaratmak,
- Sürdürülebilir turizm yoluyla doğa korumayı geliştirmek,
- Bütün Avrupa'lılarca tanınan ve doğayı korumayı garanti eden, güvenilir ve tescilli bir marka olmaktır (www.panparks.org).

2.4. PAN Parks'ın Finansmanı

PAN Parks Avrupa korunan alanlarının yönetim etkinliğini artırmayı ve farklı doğasının imajı ve tanıtımını amaçlayan ve kar gütmeyen bir proje olup, WWF'nunca finanse edilmektedir.

2.5. PAN Parks'ın Hedefleri

PAN Parks kuruluşu, doğal alanların yönetiminin etkinliğini artırmayı ve Avrupa'nın doğal alanlarının tanıtımını yapmayı ve imajını geliştirmeyi amaçlayan bir organizasyondur:

- Avrupa ölçeğinde turizm ve doğa koruma arasında güçlü bir bağ kurmak,
- Avrupa'nın doğasına, korumayı destekleme yoluyla ekonomik bir değer kazandırmak,
- Turizmi bir tehdit olmaktan çıkarıp olumlu bir potansiyele dönüştürerek,
- Doğa korumaya ekonomik bir hız kazandırarak gerçekleştirebileceğini kabul etmektedir.

Bu doğrultuda doğa koruma organizasyonları, milli parklar, turizm işletmeleri, yerel topluluklar ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerdeki diğer ilgili gruplar arasında ortaklıklar kurulmaktadır. PAN Parks, gittikçe büyüyen bir pazar olan 'doğa turizmi'ne cevap olarak doğayı korumayı amaçlamaktadır.

PAN Parks:

- Koruma değeri yüksek, iyi yönetilen korunan alanlardan oluşan bir ağ sistemi yaratmayı,
- Avrupa'lılarca, kıtanın doğal merkezleri olarak bilinen ve gurur duyulan alanlar oluşturmayı,
- Sorumluluk sahibi ve kalitesi yüksek doğal deneyimler arayan turist ve yaban hayatı sevenler için, bu alanları "görülmesi gerekli olan" alanlar statüsüne çıkarmayı,
- Korunan alanlara daha geniş ölçüde kamusal ve politik destek sağlamak için ekonomik değerlerini teşvik etmeyi ve hareket biçimlerini değiştirmeyi,
- Parkların gelirleri için yeni kaynaklar yaratmayı ve kırsal kesimde yaşayanlar için yeni iş olanakları sağlamayı amaçlamaktadır.

2.6. Yaban Hayatı Konsepti

Yaban hayatı bölgeleri PAN Parks'ın büyük bir bileşeni olarak görülmekte, Avrupa'nın mevcut doğal alanlarında, insanlar tarafından en az müdahaleye uğramış bölgeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlar, yerli bitki ve hayvan topluluklarının ve onların parçası oldukları ekosistemlerin tamamen doğal olarak bulundukları ortamlardır. Yaban hayatı bölgelerine duyulan ihtiyacın nedenleri;

- Ender bulunan bitki ve hayvan türlerinin nesillerinin tükenmesine ve tehlikeye atılmalarına imkan vermemek,
- İnsanlara su, temiz hava gibi önemli çevresel hizmetler sağlamak,
- Ziyaretçilere olağanüstü doğal deneyimler sunmak olarak sıralanmaktadır.

PAN Parks'ların büyüklüğü en az 20.000 ha olarak kabul edilmiş, bu büyüklük alanın taşıma kapasitesini aşma riskini engelleyen bir etmendir.
Etkin bir bölgelemeyle geliştirilen geniş bir park, daha yüksek sayıda turiste hizmet edebilir. PAN Parks yaban hayatı bölgeleri ise en az 10.000 hektar olmalıdır (www.panparks.org).

2.7. PAN Parks'a Üye Olma Süreci

PAN Parks, World Comission of Protected Areas-WCPA (Korunan Alanlar Dünya Komisyonu) Yönetim Etkinliği Çerçevesi altında kurulan ilk uygulama sertifikasyon sistemidir. Bir parkın belgelenmesi kabul sürecinde 'İlkeler, Kriterler ve Göstergeler' (P&C) doğrultusunda çalışan, bağımsız uzmanlardan oluşan bir takımın liderliği ile yürütülmektedir.
Çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel konuları kapsayan bu ilkeler, sürdürülebilir gelişme hem de koruma için yüksek standartlarda yönetimi olanaklı kılar, tarafsız bir kabul süreci ve şeffaflığı sağlarlar. Kabul süreci, 'İnceleme Kitapçığı' doğrultusunda, bağımsız uzmanlardan oluşan takımlarca yürütülür. Kabul süreci üç aşamada gerçekleştirilmektedir;

1. Korunan Alanların İncelenmesi
2. Alanın Sürdürülebilir Turizm Stratejisi
3. Yerel İş Ortakları

2.8. PAN Parks'lar, Korunan Park Alanları

2005 yılının Ocak ayından bu yana belgelendirilmiş 5 tane Avrupa PAN Parks alanı bulunmaktadır (Bieszczady, Polonya; Merkez Balkan, Bulgaristan; Fulufjället, İsveç; Oulanka, Finlandiya; Retezat, Romanya). Bunun yanında gelecekte sertifika alabilmek için başvuruda bulunanlar ve konuya ilgi duyanlar bulunmaktadır. PAN Parks kuruluşu, turizm işletmeleri ve korunan doğal alan yönetimleri arasında işbirliği yaparak insanların doğal alanlardan zevk almasını, onları korumasını ve desteklemesini olanaklı kılmaktadır.

2.9. PAN Parks'ın Üyelerine Katkıları

PAN Parks'ın üyelerine katkıları; korunan alanlara katkıları, turizm işletmelerine katkıları, yerel topluluklara katkıları olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır(www.panparks.org).

2.9.1. Korunan Alanlara Katkıları

Uluslararası Tanınma: Korunan alanlara promosyonel aktivitelerle destek sağlamaktadır.
Bağımsız Bütçe: PAN Parks sertifikası, korunan alanların yönetiminin en yüksek kalitede gerçekleştiğini kanıtlayan bir sertifikadır.
Projeler İçin Sponsorluklara Kolay Erişim: 2002 yılında Küçük Bağışlar Fonu (SGF) kurulmuştur, ayrıca milli parkların başka kaynaklardan fon alması kolaylaştırılmaktadır.
Yaşayan Bir Ağ Sisteminde Deneyim Alışverişi: Ziyaretçi yönetimini ve etkinliğini vb. geliştirmede, yıllık konferanslarla PAN Parks ağı deneyimlerinin alışverişini sağlamaktadır.
Doğa Yönetimi Standartlarını Geliştirmeye Yönelik Araçlar: PAN Parks sertifikasyonu, korunan alanlardaki doğa yönetimi standartlarını geliştirme olanakları sağlamaktadır.
Kırsal Topluluklar İçin Gelir ve İş İmkanları: PAN Parks, gereksiz tartışmaları önlemek amacıyla yerel otoritelerle diyalogları kolaylaştırıcı bir rol üstlenmektedir.
Turizmi Kontrol Altına Alacak Araçlar: Turizm El Kitapçığı gibi araçlarla, korunan alanların turizm konusuyla başa çıkabilmelerinde deneyimleriyle destek sağlamaktadır.
Lobi Faaliyetleriyle Karar Vericileri Destekleme: Daha 'Park' canlısı politikalar üretmede anahtar karar vericileri etkilemede korunan alanlara destek olmaktadır.

2.9.2. Turizm İşletmelerine Katkıları

A- Avrupa Turizm Şirketlerine Katkıları:
Daha Fazla Reklam: PAN Parks hem kendi pazar ve iletişim araçlarını hem de WWF'nin kilerden birkaçını kullanarak reklam olanakları sağlamaktadır.
Ağ Oluşturma: Turizm işletmeleri, Avrupa'daki diğer tüm turizm şirketleri ve korunan alanlarla, PAN Parks'ın sağladığı iletişim olanakları sayesinde irtibat içerisindedirler.
WWF/PAN Parks Pazar ve İletişim Kanallarından Yararlanma Olanağı: WWF-internet sitesi, Panda dergisi, PAN Parks internet sitesi ve PAN Parks dergisi-Corier.
İmaj Yaratma: Üye turizm şirketleri, WWF/PAN Parks dergileri ve diğer iletişim araçları aracılığıyla kendi işletmelerinin reklamlarını yaparak imajlarını artırabilirler.
Eşsiz Markalanmış Destinasyonlar: Yüksek kalitede eşsiz hizmetler sunabilirler.

B- Yerel Turizm İşletmelerine Katkıları:
- Avrupa turizm şirketleriyle iletişim
- Daha fazla doğa odaklı turizm
- Uluslararası ve bölgesel pazarlarda etkinlik
- Turizm paketlerinin gelişimine destek
- Eğitim hizmetleri
- Sorumluluk sahibi işlerin kanıtı

2.9.3. Yerel Topluluklara Katkıları

Park Yönetimine Etkin Katılım: Koruma projelerine yerel topluluklar aktif olarak katılırlar.
Küçük İşletmelerin Terfisi: PAN Parks'ın pazar ve iletişim araçlarıyla (yayınlar, internet sitesi), ortak küçük yerel işletmelerin reklamları yapılmaktadır.
Geleneksel El Sanatları ve Kültürü İçin Vitrin: PAN Parks, yerel toplulukların kültürlerini dünyaya tanıtmada yeni kanallar ve olanaklar sağlamaktadır.
Gelişmiş Turizm Hizmetleri: Altyapının gelişmesine katkıda bulunmaktadır.
Daha Güçlü Hükümet Desteği: Bireylerin hak sahipleri grubunun bir parçası olarak, karar almada büyük rolleri vardır, korunan alan otoriteleriyle işbirliği içine girebilmektedirler.
Uluslararası Tanınma: PAN Parks, yerel topluluklara uluslararası tanınırlık sağlamaktadır.
Yeni İş Olanakları: Yukarıdaki tüm faktörler daha fazla turistin bu alanları ziyaret etmesini, dolayısıyla, iş olanaklarının artmasını sağlamaktadır.

2.10. Ortaklar

PAN Parks, korunan alan otoriteleri, yerel topluluklar, turizm sektörü ve doğa koruma organizasyonları arasındaki ortaklıklara dayalı bir kuruluştur.

2.11. PAN Parks Araştırma Ağı (PAN Parks Research Network-PPRN)

Yeni belgelenmiş Doğu ve Batı Avrupa PAN Parkları, kimi küçük, kimi büyük, ama hepsi önemli olan çoğunun etkileri insanlar (ziyaretçiler, çalışanlar, yakın çevre toplulukları ve korunan alan ortakları) olan kararlar almayı gerektirmektedir.
http://www.owio.wau.nl/advresearchlte/ PAN%20Parks/pan_parks_research_network.htm
Bozulmamış kaynakları korumak ve kamusal eğlenceye dönük kullanmak için; *insanlar, parklar ve turizm arasında akıcı bir iletişim kurmak* kritik bir öneme sahiptir. Sosyal Bilimler ilgi sahası insan olan bilimler- PAN Parks'ın bilimsel repertuarında değerli bir disiplin alanıdır. 2003 yılı Ocak ayında PAN Parks, PAN Parks Araştırma Ağı'nı (PPRN) geliştirmek için bir girişim başlatarak, oluşturduğu vizyon bildirisine göre hareket etmektedir:

PAN Parks Araştırma Ağı'nın (PPRN) Amaçları :

- Sosyal ve doğal bilimleri, içeriklerini PAN Parks kuruluşunun ve WWF'nin (World Wildlife Fund) görevleriyle ilişki kuracak şekilde yeniden biçimlendirmek,
- PAN Parks yöneticilerine ve topluma kullanılabilir ve kolay erişilebilir bilgi sunmak,

Fonksiyonu ve Rolü

- PAN Parks'ın sosyal bilim aktivitelerine yön vermek ve lider olmak,
- PAN Parks ve WWF'nin diğer programlarıyla sosyal bilimsel aktiviteleri ilişkilendirmek,
- Sosyal bilimsel aktivitelerinde diğer ajanslarla iletişim içerisinde olmak,
- Parklar, park grupları, destek ofisleri ve bölgesel ofislere teknik destek sağlamak,
- Sürdürülebilir turizmle ilgili konularda, PAN Parks'larda 'Eğitmenlerin Eğitimi' programları ve park lokasyonları konusunda koordinasyonu sağlamak.

Araştırma Ajandası

- Yerel park düzeyinde ve siyasi bağlamda bir Araştırma Ajandası geliştirmek ve koordine etmek,
- Araştırma kurumları arasında ağ oluşturmak,
- PAN Parks, WWF ve parklar arasında geniş bir araştırma çerçevesi çatkısı oluşturmak,
- Sürdürülebilirlik prizması içerisinde insanların, etkilerin ve sürdürülebilirlik konularının sistematik bir araştırmasını gerçekleştirmek.

Hedefler

- Hedef: Avrupa'nın korunan alanlarında doğa koruma ve sürdürülebilir gelişme arasındaki dengeyi gözlemlemek için PAN Parks'larda sürdürülebilir turizmin rolünü incelemek,
- Hedef: PAN Park'lar için 'Eğitmeni Eğit' programları geliştirmek.

2.12. PAN Parks'ın Gerekliliği

PAN Parks'a neden ihtiyaç var sorusunun cevabı oldukça basittir; PAN Parks çok geç olmadan gelecek kuşakların kullanımı için Avrupa'nın doğal mirasını korumasını garantilemede, güvenilir bir doğa koruma sisteminin oluşturulmasıdır. PAN Parks'ın diğer doğa koruma insiyatiflerinden farkı bu noktada ortaya çıkmaktadır: kabul ilkeler ve kriterleriyle (P&C) hem **turizmi,** hem de **koruma** konularını içeren tek kuruluştur. Turizmle korumayı birleştirmekteki amaç, Avrupa'daki korunan alanların uzun dönem yaşayabilmesi için gerekli olanı turizmin sağlayacağı görüşüdür. Bundan dolayı PAN Parkslar doğa korumayı geliştirmek için güçlü bir araçtır.

2.13 Kabul Sürecindeki PAN Park'lar

PAN Parks sertifikası almak için çalışan Milli Park Alanları, bekledikleri tahmini kabul tarihleriyle birlikte aşağıda sıralanmaktadır; Majella Milli Parkı (2005), Paanajärvi Milli Parkı (2005), Rila Milli Parkı (2005), Triglav Milli Parkı (2006), Slovensky raj Millli Parkı (2007), Abruzzo Milli Parkı (2007).

3. Kazdağlarının PAN Parks Olma Potansiyeli

Morfolojik Yapının Özellikleri

- Yılmaz (2001)'e göre Mc Kenzie & Yılmaz (1991) Kazdağı'nın bulunduğu Ege Bölgesi aktif bir K-G gerilme deformasyonunun etkisinde olup, dünyanın en hızla gerilen alanlarından biridir. Buna bağlı olarak da yeryüzü şekilleri ve drenaj sistemi tektonizma denetiminde gelişmekte ve değişikler günümüzde de devamlılık göstermektedir. Kazdağı'nın günümüzdeki dağ biçimine ulaşması, bu gerilme döneminde oluşmuştur ve dağ yükselimi halen devam etmektedir. Kazdağı Ezine yükselimleri ve Bayramiç alçalımları ile birbirinden ayrılmakta, iki farklı yapı Horst ve Graben çöküntüsü oluşmaktadır.
- Ege Bölgesi'nin en geniş grabeni Edremit Körfezi'ndedir ve genişliği 5-30 km arasında olup, uzunluğu 80 km.dir.
- Kazdağı 1500 m'nin üzerinde yükselen çizgisel bir dağ cephesi ile sınırlanmıştır.
- Kazdağı'nın kuzey kenarının doğu kısmında sahil çizgisi boyunca uzanan bir fay şevine karşılık gelen büyük ve dik bir yar, kesilmiş ve ötelenmiş dere yatakları bulunmaktadır.
- Faylar boyunca oluşan ani düşey hareket nedeniyle, Küçükkuyu ve Behram arasında denizin 80-100m. üzerinde eski deniz taraçaları ve plajları bulunmaktadır (Yılmaz, 2001).
- Yılmaz (2001)'e göre Erol (1992) Kazdağı, platoda yer alan akarsuların önünü kapatır, denize kısa yoldan ulaşmalarında set görevi görmektedir. Buna bağlı olarak birçok nehir denize ulaşmadan kilometrelerce yol alır.
- Kazdağları'nda uzayıp giden bu doğal suyolları, Menderesler, çaylar, flora ve faunasıyla habitatlar, çok güzel peyzajlar oluşturur.

Jeolojik Yapının Özellikleri

- Kazdağı'nın çekirdeğinde ileri derecede metamorfik şist, gnays ve amfibolit türü kayalar yeralmaktadır. Ayrıca metamorfizmaya uğramış bir eski okyanus tabanını temsil eden ofiyolit topluluğu kayalar da bulunmaktadır. Bunlar metagabro, bantlı amfibolit, peridorit, metadiyabaz türü kayalardır (Yılmaz, 2001).
- Kazdağları'nda büyük oranda paleozoik şistler yaygınken, zirvelerde ise kristalize kalkerler görülmektedir.
- Kanyon ve vadilerden oluşan eşsiz sistemler bulunmaktadır.
- Keskin topoğrafya ve değişken mikroklimatik özellikler çok çeşitli türlerden oluşan bir habitat yaratmaktadır. Türlerin zenginliği alanın faunasını da karakterize etmektedir.
- Jeolojik ve jeomorfolojik yapının geçirdiği evrimler sonucu topoğrafya, hidrojeolojik yapı ve floristik yapı özellikleri bakımından zengindir ve çeşitliliğe sahiptir.

Flora Özellikleri

- Kazdağları kuzeybatı Anadolu'da yer almakta olup, Marmara ve Ege Bölgeleri'nin doğal sınırını oluşturmaktır. Bundan dolayı Avrupa-Sibirya Bölgesi, Akdeniz Bölgesi ve İran-Turan Bölgesi olmak üzere dünya üzerindeki üç fitocoğrafik bölgenin özelliklerini taşımaktadır.

- Gemici ve Özel (2001)'e göre Kazdağları'nda 101 familyaya ait 900 takson bulunmaktadır. En fazla tür içeren familyaların takson büyüklüğüne göre sıralanışı: *Compositae* familyasına ait 90 takson, *Graminea* familyasına ait 63 takson, *Leguminosae* familyasına ait 56 takson, *Labiatae* familyasına ait 48 takson, *Cruciferae* familyasına ait 39 takson, *Rosaceae* familyasına ait 36 takson, *Umbelliferae* familyasına ait 31 takson, *Caryophylaceae* familyasına ait 30 takson, *Scrophulariaceae* familyasına ait 25 takson, *Liliaceae* familyasına ait 24 takson, *Ranunculaceae* familyasına ait 23 takson, bulunmaktadır.
- Bu taksonların fitocoğrafik bölgelere göre dağılımı ise % 17.64'ü Avrupa-Sibirya Bölgesi, % 24'ü Akdeniz Bölgesi ve % 13.3'ü İran-Turan Bölgesi elemanlarıdır.
- "Küresel Çevre Fonu (GEF-1)" kapsamında Kaz dağları " In situ Conservation of Genetik Diversity in Turkey - Genetik Kaynakları Yerinde Koruma Projesi" pilot bölge seçilmiştir.
- Kazdağları, "Gen Kaynaklarının Yönetim Alanları" (GEKYA) arasına alınmıştır.
- Kazdağları'nın Balıkesir İli sınırları içerisinde kalan güney yamaçlarında, Edremit Körfezi'ne bakan 21.453 ha'lık bir alanı flora ve fauna açısından sahip olduğu zengin potansiyelleri nedeniyle, 1993 yılında "Kazdağı Ulusal Parkı" ilan edilmiştir.
- Doğal dengeyi güvence altına almak, populasyonların genetik çeşitliliğini gelecek nesillere aktarmak ve gerektiğinde ıslah çalışmalarında yararlanmak amacıyla civardaki meşçerelere göre düzgün ve dolgun gövdeli, boylu, lif kıvrıklığı bulunmayan, az tahrip görmüş, ulaşım olanakları olan Kızılçam, Karaçam, Göknar, Kestane, Meşe ve Kayın türlerini kapsayan 2153 ha. alan "Gen Koruma Ormanı" ayrılmıştır (Türüdü, Ş., ark. 2001).
- Yörenin endemik türü Kazdağı Göknarı "saf" olarak 283.0 ha. alan kaplamaktadır (Türüdü, Ş., ark. 2001).
- Endemik tür olan Kazdağı Göknarı *Abies nordmanniana* ssp.*equi-trojani* için 5512 ha. alan koruma altına alınmıştır.

Vejetasyon Özellikleri

- Kazdağları'nda 258.287 ha. orman alanı bulunmaktadır, bunun genel alan oranı % 61'dir. Biyoçeşitlilik bakımından % 9 oranında özgün endemik ve nadir bitki türleri bulunmaktadır. Ormanlık alan içerisinde Karaçam, Kızılçam, Kazdağı Göknarı, Kestane, Kayın, Yaban Eriği gibi geniş ve zengin bir genetik çeşitlilik gösteren alanlar vardır. Bu alanlarda ekosistemlerle birlikte, türlerin mevcut genetik çeşitliliğinin ve yapısının sürdürülebilir bir şekilde yerinde korunması ve bilimsel araştırmalar için yönetim stratejilerinin belirlenmesi amacıyla 5319.5 ha. alan "Gen Koruma ve Yönetim Ormanı olarak ayrılmıştır (Türüdü, Ş., ark. 2001).
- Bozulmamış orman ekosistemi nedeniyle flora ve fauna bakımından zengindir.
- Gemici ve Özel (2001)'e göre Kazdağları Avrupa-Sibirya Bölgesi, Akdeniz Bölgesi'nin özelliklerini taşımakla birlikte, bu iki bölgenin kesişimde yer almasından dolayı özgün bir vejetasyona sahiptir. Orman Vejetasyonu, Çalı Vejetasyonu ve Yüksek Dağ Step Vejetasyonu olmak üzere üç vejetasyon tipi görülmektedir.
- Orman vejetasyonu olarak İbreli Ormanlar ve Yapraklı Ormanlar ve Karışık Ormanlar bulunmaktadır:
  - İbreli ormanlarda hakim türler *Pninus brutia* (Kızılçam) Ten. ,*Pinus nigra* ssp. *pallasiana* (Karaçam), *Abies nordmanniana* ssp.*equi-trojani* (Kazdağı Göknarı)
  - Yapraklı ormanlarda hakim türler *Fagus orientalis* (Kayın), *Castanaea sativa* (Kestane), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Quercus cerris* var. *cerris*, *Quercus frainetto*, *Quercus petraea* ssp. *iberica* (Meşeler)

- Karışık ormanlarda hakim türlerden oluşan Karaçam ve Göknar karışımları; Karaçam ve Kızılçam karışımları, Karaçam ve Kayın karışımları, Karaçam ve Kestane karışımları, Karaçam ve Meşe karışımları

- Çalı vejetasyonu olarak *Quercus infectoria* ssp. *boissieri, Prunus divaricata, Jasminum fruticans, Osyris alba, Amygdalus webbii, Cistus creticus, Juniperus oxycedrus* ssp. *oxycedrus, Ruscus acuelatus, Asparagus acutifolius, Paliurus spinachristi, Pistacia terebinthus* var. *terebinthus, Olea europaea, Anthyllis hermannii* bulunmaktadır.
- Yüksek dağ step vejetasyonu olarak Kazdağları'nın 1600 m.den yukarı kesimlerinde tek ağaç olarak ve daha çok çalı formunda Karaçamlar *(Pinus nigra)* bulunmaktadır.1700 m.den sonra *Juniperus communis* ssp. *nana*'dan oluşan topluluklar ve *Astragalus idaea* görülmektedir. Dağlık bölgelerin karakteristik yapılarına benzer bir tipik vejetasyondan tüm özelliklerini görülmektedir.

Yaban Hayatı Potansiyeli

- Memeli ve yırtıcı hayvan potansiyeli vardır.
- Kazdağları'nda Ayı, Karaca, Sırtlan, Karakulak, Vaşak, Yaban Kedisi, Çakal, Sansar, Porsuk, Gelincik, Yırtıcı kuşlar, sayısız kuş türleri vd. canlılar doğal yaşam ortamlarında yaşayarak günümüze kadar gelebilmiştir.
- Kazdağları ve Milli Park, kuş gözlemcileri için bir cennettir. Kuş hayatı için de önemli bir yerdir, bir çok kuş türü burada yavrulamaktadır.
- Dere, çay ve su yatakları ve alüvyonel çayırlarda kelebek türleri bulunmaktadır.
- Türklerin Orta Asya'daki Şamanizm inancına göre, Göktanrısı'na şamanı kurban ile tanrıya götüren kutsal hayvan "Yaban kazı"dır. Kaz dağı adının buradan geldiği tahmin edilmektedir. Ancak bölgenin faunası, türler, bulunuşları ve yayılışları bakımından bölge yaban hayatı potansiyeli hakkında yeterince kaynak bulunmamaktadır.
- Yaban Hayatı Bölgeleri için önemli biyotoplar bulunmaktadır, ancak bölgenin bitki ve hayvan biyotopları yeterice araştırılmamıştır.

Hidrolojik yapı Özellikleri

- Yerüstü suları olarak Havran Çayı, Zeytinli Çayı, Kızılkeçili Çayı, Manastır Deresi, Şahin Deresi ve Mıhlı Deresi bulunmaktadır.
- Yeraltı suları olarak Kazdağları tatlı su (menba), maden suyu ve sıcak su (termal su) bakımlarından zengindir. Manastır Çayı vadisinde Arıtaşı Köyü civarında 'Ekşi su ' adı ile anılan bir maden suyu çıkmaktadır (Yüzer, E. 2001).
- Çöküntü havzası olan Edremit Körfezi'nde geniş birikinti yelpazeleri, lagünler, kıyı kordonları, kumullar ve delta düzlükleri bulunmaktadır. Bu bölgenin su kıyılarının ekolojik açıdan önemi ve peyzaj açısından çeşitliliği ve zenginliğini oluşturmaktadır.
- Mağaralar, sarp yamaçlar ve kanyonlar, düden, yüksek şelaleler ve temiz akarsular vardır.
- Dik kayalardan, tepelerden dökülen sular ziyaretçiler için nefes kesici şelaleler oluşturmaktadırlar.

Mitolojik, Arkeolojik, Tarihi ve Kültürel Özellikler

- Günümüzde Kazdağları Çanakkale ve Balıkesir illeri idari sınırları içinde olup, Edremit, Ayvacık, Bayramiç, Yenice İlçeleri ve toplam 134 köyü kapsamaktadır. İlçelerde yaklaşık 130 000 , beldelerde 40 000, orman ve dağ köylerinde ise 57 000 nüfus yaşamaktadır.
- Ancak Thanos (2001)'e göre Kazdağları'nın Mitolojik bir geçmişi vardır ve 5000 yıldır Kazdağları'nda insan yaşamaktadır.
- Optik telgrafın ilk kullanıldığı yer Truva, ikinci yer ise İda /Kazdağlarıdır. Haberleşme amaçlı ateş olarak orman ağaçlarından elde edilen odunlar kullanılmıştır.

- Tarihte İda Dağları, Truva Atı'nın yapımına mekan olmuş, odunları kullanılmıştır.
- Theophrastus döneminde İda Dağı gemi yapımında bir kereste üretim alanı olarak asırlarca işletilmiştir. Theophrastus'un bitkiler üzerine yaptığı çalışmalardan toplam 903 alıntı İda Dağı ile bağlantılı olup, bu şimdiye kadar tek bir dağ için alınan en büyük alıntı sayısıdır.
- İda Dağı'ndaki belli karakteristik bitkiler Botanik Bilim Adamı Dioscoridedes'in 'Tıbbi Bitkiler' kitabında yer almıştır.
- Batı Anadolu'nun en eski yerleşmelerinin merkezleri bu bölgede bulunmaktadır. Kültürel, tarihi ve arkeolojik özellikler bakımından zengin bir geçmiş vardır.
- İlk güzellik yarışmasının yapıldığı efsanevi İda Dağı'dır.
- Türkmen Kültürü ve geleneksel yapısı günümüze kadar gelebilmiştir.
- Kazdağları ve yakın çevresinde Adramyttion, Antandros, Assos ve Troia olmak üzere dört önemli antik kent bulunmaktadır.
- Bölge için önemli su toplama havzaları ile Bayramiç ve Havran Barajları bulunmaktadır.
- Rekreasyonel amaçla Zeytinli, Kızılkeçili Çayı, Şahinderesi ve Menderes Nehrini besleyen kaynaklar üzerinde piknik ve dinlenme yerleri düzenlenmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

- Kazdağları'nda 258.287 ha. lık bir alanın, Kazdağı Milli Parkı olarak ilan edilmesi, bölgeyi korumada, geliştirmede ve planlı olarak kullanmada yeterli değildir, Kazdağları Bölgesi 20 000 ha.lık geniş bir orman alanından oluşmaktadır.
- Bölgede geniş kapsamlı bir "Koruma Alanı"nın belirlenmesi, Milli Park sınırlarının genişletilmesi gereklidir. Bu kapsamda yapılacak çalışmalarda, yürürlükte olan Kazdağı Milli Parkı Master Planına dahil edilmemiş **Kazdağları'nın Kuzey kısımı da** koruma alanı içine alınmalıdır.
- Milli Park tespiti ve sınırlarının belirlenmesinde evrensel kabuller gözardı edilmemeli, birçok meslek disiplininden konusunda uzman kişilerin katılımı ile katkıları sağlanmalıdır.
- Bölgenin turizm ve rekreasyon bakımından "İklimsel Elverişlilik" potansiyeli yeterince bilinmemektedir. Bu iklimsel konforun sunduğu rekreasyonel fırsatlar araştırılarak ortaya konmalı ve tanıtılmalı, yöre ekonomisine girdi sağlanmalıdır.
- Bölgenin turizm potansiyeli, rekreasyonel etkinlikler bakımından avantajları, fırsatları ve tehditleri bilimsel temele dayalı olarak araştırmalarla saptanmalıdır.
- Korumanın uygulanmasında yerel turizm temelli ekonomilerle işbirliği çok önemlidir.
- Kazdağları bölgesi uluslararası korunan alanlar içinde tanınırlığını, layık olduğu önem ve değeri almalıdır.
- Doğada yasa ve yasaklarla koruma, eğer kontrol edilirse bir dereceye kadar etkilidir,
- Ancak bölgeyi var eden önem ve değerli kılan özellikler yeterince tanıtılırsa,
- Bunların koruma ve geliştirmeyle yöre için kazandıracakları ortaya konulursa,
- Yapılacak bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarıyla, yöre halkının bu seferberlikteki konumları, önem ve fonksiyonları ortaya konulur, sahiplenme duygusu oluşturulursa koruma ve korumanın devamlılığı kendiliğinden sağlanmış olur.
- Korunan alanlar, doğa ve ziyaretçi yönetiminde mevcut standartlar gözden geçirilerek yükseltilmelidir.
- Korunan alanlara doğa korumayla sürdürülebilir gelişme stratejileri birleştirilmelidir.
- Ancak kırsal alan kalkınmasına da öncelik verilmeli, yöre halkı geri plana atılmamalıdır.
- Alternatif geçim kaynakları, örneğin bölgenin organik üretim potansiyeli araştırılmalıdır.
- 8. Beş yıllık kalkınma planlarında da ortaya konan mutlak tarım, mutlak havza sınırları tespit edilmeli, alan kullanım kararlarında koruma öncelikli kullanımlar belirlenmelidir.

- Kazdağları Bölgesini tehdit eden riskler ve tehditler, kısa ve uzun erimde olası çevre yapılacak yatırımlarında ÇED değerlendirmeleriyle araştırılmalıdır. Yapılması düşünülen tesis ve hizmetlerin sadece bulunduğu alanda yaratacağı riskler göz önüne alınmamalıdır, Kazdağları'na olabilecek etkiler ve baskılar önceden araştırılmalıdır.
  - Kazdağları doğal ve kültürel mirasının sürdürülebilirliği, koruma ve geliştirilmesinde
    - Bölgenin peyzaj yapısının ortaya konması,
    - Karakteristik peyzaj özeliklerinin saptanması,
    - Toprak ve su kaynaklarının ortaya konması ve
    - Toprağın korunması çok önemlidir.
- Bölgenin doğal kaynak kullanımında, alan kullanımların belirlenmesi ve yer seçiminde, ekolojik risklerin ortaya konması gereklidir. Bu amaçla "**Kazdağları Bölgesi'nin" ve "Korunan Alanların" bütüncül bir yaklaşımla ele alınması çok önemlidir.** Öncelikle aşağıdaki plan aşamalarının tamamlanması gereklidir:
  - Tarımsal Amaçlı Arazi Kullanım Planları,
  - Öncelikli Tarım Yapılacak Alan Planları,
  - Toprak Koruma Projeleri, Büyük Ova Koruma Alanları Planları,
  - Su Koruma Alanları Planları,
  - Arazi Toplulaştırması,
  - Güncel Vejetasyon Haritaları,
  - Biyotop Haritalaması,
  - Flora ve Fauna Potansiyel Envanteri, Doğa Koruma Alanları Envanteri,
  - Av Hayvanları Koruma Alanları Planları, Yaban Hayatı Bölge Planları,
  - Kuş Göç Güzergahı ve Kışlak Alanları Koruma Planları,
  - Gen Merkezleri Envanteri ve Koruma Planları,
  - Su ve Rüzgar Erozyona Duyarlı Alan Koruma Planları hazırlanmalıdır.

Tüm bu altlıkların hazırlanmasıyla kırsal kalkınmada alan kullanım çatışmalarının önlenmesi amacıyla Ekolojik Yaklaşımlı Peyzaj Çerçeve (Master) Planının hazırlanması gereklidir.

KAYNAKÇA

Gemici, Y., & Özel, N., 2001, Kazdağları'nda Flora ve Vejetasyon Dünü, Bugünü, Yarını ile Kazdağları. Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, 20-22 Eylül 2001 Edremit-Altınoluk, s. 26-39.

Thanos, C., 2001, Mitolojide ve Eski Çağlarda İda Dağı Dünü, Bugünü, Yarını ile Kazdağları. Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, 20-22 Eylül 2001 Edremit-Altınoluk, s. 87-101.

Türüdü, Ş., & Sert, Ö. 2001, Kazdağları'nda Orman Kaynaklarının Yönetimi Dünü, Bugünü, Yarını ile Kazdağları. Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, 20-22 Eylül 2001 Edremit-Altınoluk, s. 179-194.

Yılmaz, Y., 2001, Kazdağı ve Yakın Çevresinin Jeolojik Özellikleri Dünü, Bugünü, Yarını ile Kazdağları. Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, 20-22 Eylül 2001 Edremit-Altınoluk, s. 15-25.

Yüzer, E., 2001, Kazdağları ve Su Kaynakları Dünü, Bugünü, Yarını ile Kazdağları. Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, 20-22 Eylül 2001 Edremit-Altınoluk, s. 69-83.

İnternet Adresi

http://www.panparks.org
http://www.owio.wau.nl/advresearchlte/PAN%20Parks/pan_parks_research_network.htm
http://www.panda.org/about_wwf/where_we_work/europe/what_we_do/pan_parks/about.cfm
http://www.park.bialowieza.com